YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

TSUE

YIT Yashil iqtisodiyot&taraqqiyot ilmiy-elektron jurnal

№ 12

Google Scholar · OPEN ACCESS · ULRICHSWEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY · OpenAIRE · ROAD · НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА eLIBRARY.RU · Academic Resource Index ResearchBib · ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE · CYBERLENINKA · BASE · INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL · Crossref

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2025

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI........44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li

TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQISH........48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna

"INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH........53
Turayeva Gulizahro

АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИСЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ)........57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли

KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI........62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna

KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI........67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich

INNOVASION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH........73
Mustafoyev Akbar Mustafo o'g'li

MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI........78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi

REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI........83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda

SIRKULYAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI........87
Sodikov Zokir Rustamovich

YASHIL TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI........92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi

MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI........97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich

АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ........101
Даулетиярова Шахло

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА........109
Кадирова Хадича Тураевна

XORIJ MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR........115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev

O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI........125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li

HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI........133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna

QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI........136
Musayeva Shoira Azimovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.......144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich

O‘ZBEKISTON SUG‘URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.......149
Madraximov Ilxom Kamilovich

FOYDA SOLIG‘INING O‘ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.......154
Zaripov Xusan Baxodirovich

AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.......159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich

OLIY TA’LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.......163
Jalilov Jamshid G‘anijonovich, Safarov Zavqiddin Zokir o‘g‘li

MINTAQA SANOAT TARMOG‘I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.......168
Xayitboev Abror Quvondiqovich

РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.......174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи

KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.......180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna

BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.......184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o‘g‘li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG‘LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.......189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich

TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI.......194
Alimov Umid O‘ktambayevich

MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO‘SIQLARI.......200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi

KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.......207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog‘at Xo‘jabekova

ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.......212
Останов Эгамберди

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.......218
Xakimova Xulkar Xamidovna

QORAQALPOG‘ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI.......224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich

OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O‘RNI.......230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna

SUN’IY INTELLEKT ASOSIDA O‘ZBEKISTON OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.......234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.......238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna

BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.......242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHIYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI 251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich

O‘ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI 256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna

TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSIYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO‘NALISHLARI 259
To‘rayev Jasurali To‘rayevich

O‘ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI 264
B. Sulaymonov

NAMANGAN VILOYATIDA “YASHIL IQTISODIYOT” MODELIGA O‘TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI 270
Xonto‘rayev Obbosxon Kamolxon o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA “YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich

KICHIK BIZNES ORQALI ISH O‘RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA 278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna

MAMLAKATIMIZDA QO‘SHILGAN QIYMAT SOLIG‘INING IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI 283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich

РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ 290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли

MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR 297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o‘g‘li

BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIYAVIY RIVOJLANISHINI TA’MINLASH VOSITALARI 303
Sadikov Iskandar Gayratovich

ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА 308
Халиков С. Х.

HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI 313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich

ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ 317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 321
Isakov Oybek Jamoliddinovich

NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO‘JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA’SIRINI BAHOLASH 325
Ismoilov Azamat

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI 332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich

“AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHIYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK” FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA 346
Abduraxmonova Feruzabonu

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.......352
Dildora Yuldasheva

TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI.......359
I.J. Isakov

OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI.......363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich

INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.......369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna

"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.......374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li

THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.......380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich

INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.......386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich

GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.......393
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li

ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ.......401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи

O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI.......407
Ergashov Botirjon Ergashovich

PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI.......415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich

O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.......419
Igitov Jurabek Kuzibekovich

QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.......425
Eshkarayev Bobir Chariyevich

TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.......431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna

TURIZM SOHASINING IJTIMOIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).......435
Xalimov Shaxboz Xalimovich

SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.......442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li

ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ.......447
Дурманов Акмал Шаймарданович

PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI.......456
Atajanova Guli Maxsudbekovna

JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI.......462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI 467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich

PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li

BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLAKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH 482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich

ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDA KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH 487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi

UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH 493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI 498
Babayeva Lola Ibragimovna

MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH 504
Xusanov Chari Kadirovich

PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 509
Botirova Xulkar Olimjonovna

THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY 514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli

OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY–METODOLOGIK ASOSLAR 520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li

IJTIMOIY AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH 529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza

TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich

INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY 542
Zakhidov Azizbek Rustamovich

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI 548
Sabit Gabbarov

TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH 552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora

O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich

ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ 567
Зайналов Джахонгир Расулович

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ 571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IPOTEKA KREDITI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI 576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi

KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI 581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARISH SALOHIYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI 588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich

O'ZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI 592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li

STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM 595
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILIY TALQINI 603
Aripov Oybek Abdullayevich

O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI 608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li

FERMER XO'JALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH 611
Kdirbaev Amir Marat uli

ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI 614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ 621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович

O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR 626
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li

GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUG'URTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 631
Norov Zarif Shamsiddinovich

INNOVATSION SUG'URTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUG'URTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH 638
Xayitov Nodirjon Uzokovich

VOSITACHILIK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI 652
O.Q. Qo'shmatov

AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI 657
I.Qo'ziyev, F.Ochilov

MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI 664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li

ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ 669
Розиков Жалил Жалолович

TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI O'TKAZISH TARTIBI 678
M.Xayitboyev

USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 683
Inomjon Sherimbetov

QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI 688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich

EKSPORT BOZORLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLARNING ROLI 694
Galiyev Tohir Fazliddinovich

ZAMONAVIY LOGISTIKA TIZIMIDA MARKETING STARTEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 700
Abduqodirova Umida G'ayrat qizi

QASHQADARYO URBANIZATSIYALASHGAN HUDUDLARIDA AGLOMERATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR 706
Nazarova Feruza Usmonovna

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA KORXONALARINI KREDITLASHNING ZARURLIGI HAMDA IQTISODIY AHAMIYATI 713
Shaymatov Mansur Jo'rabaevich

MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY AKTIVLARNI TAN OLISH 720
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi

QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TRANSFORMATSIYA BARQARORLIGINI BAHOLASH 724
Sanetullaev Aybek Esbosinovich

XALQARO AVTOMOBIL ISHLAB CHIQARUVCHI KOMPANIYALARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 728
Xidoyatov Mirsaid Mirmuhsumovich

ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGIES FOR RESILIENCE IN AN ERA OF DECLINING RESOURCES AND RISING EXPECTATIONS 734
Inomiddin Imomov

"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI IQTISODIY RIVOJLANISHGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI 744
Miraxmedova Maftuna Ibragimovna

ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 751
Алиева Эльнара Аметовна

AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING SHAKLLANISH MANBALARI 756
So'fiyeva Xusniya Soxibjonovna

НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ 760
Назарова Гулчехра Нурмуханбетовна

СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ ПО ОЦЕНКЕ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ 766
А.Р. Кудратов

IJTIMOIY XIZMATLAR KO'RSATISH JARAYONIDA TASHKILIY VA IQTISODIY MUNOSABATLAR 775
Berdiyeva Nafisa Qahramonovna

QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION BIZNESNI BOSHQARISH VA YANGI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH 780
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li

GRUZIYA TAJRIBASIDA BARQAROR TURIZMNI TA'MINLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI 786
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi

INNOVATSION FAOLIYATNING MINTAQADA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI 790
Fayziyeva Shirin Shodmonovna

QORAQALPOG'ISTON HUDUDIDA ETNOGRAFIK TURIZM KLASTERINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI 795
Kunnazarova Orazxan

MAMALAKATIMIZ IMPORTI VA EKSPORTIDA KICHIK BIZNESNING ULUSHI 798
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich

YEVROOBLIGATSIYA VA UNING AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN EMISSIYASI 807
Avezov Ibrohim Ilxomovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOTDAGI INNOVATSION O'ZGARISHLAR SHAROITIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 808
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi

SPORT ANJOMLARI SANOATIDA INNOVATSION JARAYONLARNI TIZIMLASHTIRISH MODELINING ZARURATI........ 813
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich

GREEN MARKETING STRATEGIES AND THE APPLICATION OF NEUROMARKETING METHODS IN THEIR DEVELOPMENT........ 819
Samadov Asqar Nishonovich, Latipova Go'zal

OZIQ-OVQAT SANOATIDA KICHIK KORXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI........ 825
Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi

BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA INVESTITSIYALAR AHAMIYATINING EMPERIK TAHLILI 831
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li

YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONXONALAR ROLI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR........ 840
Raxmonova Nigina Anvarovna

IJTIMOIY SIYOSAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: O'ZBEKISTONNING AMALIY YONDASHUVI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI........ 844
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich

AHOLI IJTIMOIY HIMOYASINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI 852
Ulashev Xubbim Askarovich

YASHIL TA'LIM RIVOJLANISH BOSQICHLARI: YAPONIYA MISOLIDA 856
Raxshona Nabibullayeva

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON SAVDONING MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI........ 861
Mo'minov Yahyobek Shokirjon o'g'li

TUROPERATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI........ 865
Toshev Akmal Salimovich

TUROPERATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Toshev Akmal Salimovich
Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada turoperatorlik faoliyatining nazariy va metodologik asoslari tahlil qilinib, turizm tizimida turoperatorlarning o‘rni, turpaketlarni shakllantirish jarayonidagi iqtisodiy, tashkiliy va marketing tamoyillari hamda xizmatlar sifati va barqaror rivojlanish konsepsiyasining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni joriy etish, risklarni boshqarish mexanizmlari, xalqaro integratsiya jarayonlari va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlikning metodologik zarurati ilmiy asosda bayon etilgan. Tadqiqot natijalari O‘zbekiston sharoitida turoperatorlik faoliyatini samarali rivojlantirish hamda milliy turizm sohasini xalqaro raqobatbardosh darajaga ko‘tarishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: turoperatorlik, turizm, xizmatlar bozori, iste’molchilar tanlovi, barqaror rivojlanish, marketing, innovatsiya, raqamli texnologiyalar, xalqaro integratsiya.

Abstract. This article analyzes the theoretical and methodological foundations of tour operator activities, highlighting the role of tour operators within the tourism system. It examines the economic, organizational, and marketing principles of tour package formation, as well as the importance of service quality and the concept of sustainable development. The study further substantiates the methodological necessity of adopting innovative approaches, implementing digital technologies, managing risks effectively, promoting international integration, and enhancing cooperation with local communities. The findings contribute to improving the efficiency of tour operator activities in Uzbekistan and strengthening the international competitiveness of the national tourism sector.

Key words: tour operator activity, tourism, service market, consumer choice, sustainable development, marketing, innovation, digital technologies, international integration.

Аннотация. В данной статье анализируются теоретические и методологические основы туроператорской деятельности, раскрывается роль туроператоров в системе туризма, рассматриваются экономические, организационные и маркетинговые принципы формирования туристических пакетов, а также значение качества услуг и концепции устойчивого развития. Кроме того, обоснована необходимость инновационных подходов, внедрения цифровых технологий, механизмов управления рисками, процессов международной интеграции и сотрудничества с местными сообществами. Полученные результаты способствуют эффективному развитию туроператорской деятельности в условиях Узбекистана и повышению международной конкурентоспособности туристической отрасли.

Ключевые слова: туроператорская деятельность, туризм, рынок услуг, выбор потребителей, устойчивое развитие, маркетинг, инновации, цифровые технологии, международная интеграция.

KIRISH

Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida aholiga xizmat ko‘rsatish sohalari muhim o‘rin egallaydi. Ushbu jarayonda turizmning ahamiyati boshqa xizmat turlariga nisbatan ancha tez sur’atlarda rivojlanishi bilan ajralib turadi. Shu bois, so‘nggi yillarda O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilib, mavjud turistik salohiyatdan yanada samarali foydalanish bo‘yicha aniq ustuvor yo‘nalishlar shakllantirilmoqda.

Ma’lumki, turizm xizmatlari ta’minot tizimida turoperatorlar kuchli vositachi sifatida asosiy funksiyani bajaradi. Ular o‘z faoliyatining ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy ta’sirlarini anglab yetgan bo‘lsalar-da, samaradorlikni oshirishga qaratilgan amaliy choralarni tatbiq etish jarayonlari hali to‘liq shakllanib ulgurmagan[1].

1 Ytterhus B. E. (2000) o‘zining *“Supply Chain Management, Intermediary Firms and Sustainable Developments: Some Examples from the Tourism and Retailing Sectors”* nomli ilmiy ishida turizm va chakana savdo sohalaridagi vositachi korxonalar faoliyatini tahlil qilib, yetkazib berish zanjirini boshqarishning barqaror rivojlanish tamoyillari bilan uyg‘unlashuvini chuqur ilmiy asosda yoritadi. Muallifning yondashuvi turizm industriyasida barqaror biznes modeli shakllanishi uchun zarur bo‘lgan tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni aniqlashga xizmat qiladi.

Turoperatorlar faoliyatida ikki yoʻnalish kuzatiladi:

birinchidan, ular ishlab chiqaruvchi sifatida xizmatlarning alohida tarkibiy qismlarini birlashtirib, iste'molchiga umumiy narxda taklif qilinadigan kompleks tur paketini shakllantiradi;

ikkinchidan, turoperatorlar turizm bozorida distribyutor sifatida ishtirok etib, mehmonxona xonalari va aviakompaniyalar oʻrinlarini ulgurji xarid qiladi hamda oʻz tur paketlarini chakana sayohat agentliklari orqali realizatsiya qiladi[2].

Bir guruh xorijiy tadqiqotchilar turoperatorlarni asosan turistlar bilan turizm xizmatlarini taqdim etuvchilar oʻrtasidagi vositachi sifatida tavsiflab, ularning iste'molchilar tanlovi, mahsulot ta'minoti va destinatsiyalar rivojlanishiga sezilarli ta'sir koʻrsatishini ta'kidlaydi[3].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda P.J. Sheldon, C. Dale, D. Ioannides, E. Aguiló, J. Alegre, M. Sard, G. Goffi, L. Masiero, T. Pencarelli, S. Collins, A.E. Sweeney, A.G. Geen[4] kabi olimlarning tadqiqotlarida turoperatorlik sanoati tahlili, Buyuk Britaniya va Germaniya turoperatorlik sohasi rivojlanish tajribasi, turoperatorlik faoliyatida barqarorlik masalalari hamda sohaning xalqaro integratsiya jarayonlari chuqur oʻrganilgan.

A. Maher va G. Khairat[5] turoperatorlik biznesida mas'uliyatli strategiyalarni shakllantirishga ta'sir etuvchi asosiy motivlarni aniqlab, barqarorlik strategiyalarini integratsiya qilishga toʻsqinlik qiluvchi omillar, mavjud toʻsiqlar, natijadorlikni belgilovchi faktorlar va ushbu jarayonning amaliy afzalliklarini tahlil qilgan.

Koʻplab ilmiy manbalarda[6] turoperatorlar turizmning barqaror shakllariga erishishda asosiy harakatlantiruvchi kuch sifatida talqin etiladi. M. Sigala[7] yondashuviga koʻra, turoperatorlar mas'uliyatli turizm konsepsiyasiga nisbatan qarashlarni oʻzgartirishda muhim rol oʻynaydi. Bu jihat quyidagi holatlarda yaqqol namoyon boʻladi:

a) turizm oqimlarining hajmi va yoʻnalishiga ta'sir koʻrsatish;

b) turizm xizmatlarini taklif etuvchilar va manfaatdor tomonlarning qarashlari hamda amaliyotlarini shakllantirish;

c) destinatsiyalar va mahalliy hududlarni rivojlantirish va boshqarish jarayonlariga ta'sir etish.

Mahalliy tadqiqotchilar orasida U. Mamadaliyev turizm infratuzilmasi, kadrlar tayyorlash, marketing strategiyalari va xalqaro bozorlarga chiqish bilan bogʻliq masalalarni, shuningdek ekologik, qishloq va gastronomik turizm yoʻnalishlari orqali turoperatorlik sohasini rivojlantirish istiqbollarini oʻrgangan. Uning fikricha, turoperatorlik xizmatlari sifatini oshirish, ularni jahon bozorida samarali targʻib qilish hamda yangi turizm yoʻnalishlarini rivojlantirish orqali Oʻzbekiston xalqaro turizm markazi sifatida oʻz mavqeini mustahkamlashi mumkin. Bu jarayon nafaqat turizm sohasining, balki mamlakat iqtisodiyotining ham barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi va xalqaro raqobatbardoshligini oshiradi[8].

---

2 Koutoulas D., Tsartas P., Papatheodorou A. hamda Prountzou E. tomonidan 2009-yilda chop etilgan *"Understanding the Tour Operators' Point of View for Effectively Marketing a Tourist Destination: The Case of Athens"* nomli tadqiqotda esa turoperatorlarning turistik manzilni samarali targʻib qilish borasidagi qarashlari, ustuvorliklari va marketing yondashuvlari ilmiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Ushbu izlanish *Annals of Tourism Research* jurnalining 9-jildida, 65–77-betlarda chop etilgan boʻlib, turoperatorlar strategik qarorlarining bozor tendensiyalari bilan oʻzaro bogʻliqligini ilmiy asosda ochib beradi.

3 Gorbuntsova, T., Dobson, S., & Palmer, N. (2018). Rural entrepreneurial space and identity: A study of local tour operators and 'the Nenets' indigenous reindeer herders. The International Journal of Entrepreneurship and Innovation, 19(4), 261–272. Novelli, M., & Hellwig, A. (2011). The UN Millennium Development Goals, tourism and development: The tour operators' perspective. Current Issues in Tourism, 14(3), 205–220.

4 Sheldon, P. J. (1986). The Tour Operator Industry: An Analysis. Annals of Tourism Research, 13(3), 349–365.
Dale, C. (2000). The UK Tour-Operating Industry: A Competitive Analysis. Journal of Vacation Marketing, 6(4), 357–367.
Ioannides, D. (1998). Tour Operators: The Gatekeepers of Tourism. In The Economic Geography of the Tourist Industry (pp. 155–174). Routledge.
Aguiló, E., Alegre, J., & Sard, M. (2003). Examining the Market Structure of the German and UK Tour Operating Industries Through an Analysis of Package Holiday Prices. Tourism Economics, 9(3), 255–278.
Goffi, G., Masiero, L., & Pencarelli, T. (2018). Rethinking Sustainability in the Tour-Operating Industry: Worldwide Survey of Current Attitudes and Behaviors. Journal of Cleaner Production, 183, 172–182.
Collins, S., Sweeney, A. E., & Geen, A. G. (1994). Training for the UK Tour Operating Industry: Advancing Current Practice. Tourism Management, 15(1), 5–8.

5 Khairat, G., & Maher, A. (2012). Integrating Sustainability into Tour Operator Business: An Innovative Approach in Sustainable Tourism. Tourismos, 7(1), 213–233.

6 Swarbrooke, J. (1999). Sustainable Tourism Management. UK: CABI Publishing.
Frey, N., & George, R. (2010). Responsible Tourism Management: The Missing Link Between Business Owners' Attitude and Behavior in the Cape Town Tourism Industry. Tourism Management, 31(5), 621–628.
Wijk, J., & Persoon, W. (2006). A Long-Haul Destination: Sustainable Reporting Among Tour Operators. European Management Journal, 24(6), 381–395.
Khairat, G., & Maher, A. (2012). Integrating Sustainability into Tour Operator Business: An Innovative Approach in Sustainable Tourism. Tourismos, 7(1), 213–233.

7 Sigala, M. (2008). A study chain management approach for investigating: The role of tour operators on sustainable tourism the case of TUI. Journal of Cleaner Products, Vol. 16, No.15, pp.1589-1599.

8 Mamadaliyev U. Oʻzbekistonda turoperatorlik foaliyatining rivojlanish holati //University research base. – 2024. – c. 528-531.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishida turoperatorlik faoliyatini oʻrganishda ilmiy yondashuvlar va tizimli metodlardan foydalanildi. Nazariy-tahliliy yondashuv asosida turoperatorlik faoliyatiga oid xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlar, tegishli qonunchilik hujjatlari, strategik dasturlar hamda ilmiy maqolalar chuqur tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil usuli orqali Oʻzbekiston turoperatorlik bozorining hozirgi holati Turkiya, Rossiya va Malayziya kabi xorijiy mamlakatlar tajribasi bilan solishtirilib, ularning oʻxshashlik va farqli jihatlari aniqlashtirildi.

Shuningdek, 2018–2024-yillar oraligʻida Oʻzbekistonda turizm xizmatlari hajmi, hududlar kesimidagi tashrif buyuruvchilar soni hamda turoperatorlik faoliyatiga doir rasmiy statistik maʼlumotlar oʻrganilib, tizimli yondashuv asosida tahlil etildi. Turoperatorlik faoliyati turizm qiymat zanjiri doirasida kompleks tarzda koʻrib chiqildi, yaʼni xizmat ishlab chiqaruvchilar, transport-logistika tizimi, marketing mexanizmlari, risklarni boshqarish jarayonlari va isteʼmolchilar ehtiyojlari oʻzaro bogʻliqlikda tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turizm biznesi rivojlanishining dastlabki bosqichlarida uning asoschisi sifatida haqli ravishda ingliz sayyoh tashkilotchisi Tomas Kuk tan olingan. Oʻsha davrda aholining sayohat jarayonida uchrashi mumkin boʻlgan turli tashkiliy qiyinchiliklardan choʻchishi sababli, ular barcha tashkiliy masʼuliyatni oʻz zimmasiga oluvchi firmalarga – turoperator yoki turagentlarga – murojaat qilishni maʼqul koʻrgan. XIX asrda mustaqil sayohatni tashkil etish uchun zarur boʻlgan maʼlumotlar manbalarining cheklanganligi ham ushbu ehtiyojni yanada kuchaytirgan.

XX asr davomida turoperatorlik faoliyati jamiyatda insonlarning didi, tanlovi, qarashlari va talablari oʻzgarishi hamda texnologik yangilanishlarning jadallashuvi bilan mos ravishda rivojlanib bordi. Soʻnggi besh–oʻn yillikda Yevropada turoperatorlar xalqaro sayohatlarning asosiy[9] tashkilotchilaridan biri sifatida maydonga chiqdi va turistik oqimlarni shakllantirishda muhim rol oʻynadi[10].

Shu bilan birga, turoperatorlar turizm sohasidagi asosiy axborot manbai va taqsimot kanallari sifatida ham yuqori ahamiyatga ega boʻlib, isteʼmolchilarni turistik xizmatlar boʻyicha zarur maʼlumotlar bilan taʼminlab kelmoqda[11].

1945-yilda Xalqaro havo transporti assotsiatsiyasining (IATA) tashkil etilishi havo transporti xizmatlarini standartlashtirish jarayoniga sezilarli taʼsir koʻrsatdi. Mazkur tashkilot aviakompaniyalar oʻrtasida hamkorlikni kuchaytirib, ularning yanada samarali faoliyat yuritishini taʼminladi. Natijada, turoperatorlar bir vaqtning oʻzida bir nechta aviakompaniyalar bilan hamkorlik qilish imkoniyatiga ega boʻlib, turistik sayohatlarni tartibli, xavfsiz va iqtisodiy jihatdan maqbul shaklda tashkil etish jarayonlarini yanada takomillashtirdi. Bu esa sayyohlarning turli destinatsiyalarga qulay, ishonchli va nisbatan arzon narxlarda yetib borishini taʼminlagan omillardan biri boʻldi.

Ushbu tadqiqot doirasida turoperatorlik faoliyatiga oid ilgari oʻtkazilgan ilmiy tadqiqotlar tahlil qilindi va asosiy natijalar 1-jadvalda sistematik tarzda umumlashtirib berildi (1-jadval).

1-jadval. Turoperatorlik faoliyatiga oid eʼtiborga molik tadqiqotlar tahlili[12]

T/r	Mualliflar	Tadqiqot ishi / tadqiqot e'lon qilingan yili	Tadqiqot metodologiyasi
1	S. Carey, Y. Gountas, D. Gilbert.[13]	*Tour Operators and Destination Sustainability.* **1997-yil.**	Buyuk Britaniyaning eng yirik 30 ta turoperatoridan namunaviy ravishda tanlab olingan 9 ta kompaniya bilan soʻrovnomalar oʻtkazilib, ularning barqarorlikka doir yondashuvlari tahlil qilingan.
2	**S. Curtin, G. Busby.**[14]	*Sustainable Destination Development: The Tour Operator Perspective.* **1999-yil.**	Turistik destinatsiyalarni rivojlantirishning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy taʼsirlariga oid ilgari nashr etilgan ilmiy adabiyotlar hamda soha mutaxassislarining fikrlari tizimli tahlil qilingan.

9 Hebestreit, D. (1992). Touristik Marketing: Grundlagen, Ziele, Basis-Informationen, Instrumentarien, Strategien, Organisation und Planung des Marketings von Reiseveranstaltern. 3. Auflage. Berlin: Arno Spitz.
10 Koutoulas, D. (2006). The Market Influence of Tour Operators on the Hospitality Industry: The Case of Greek Resort Hotels. In Papatheodorou, A. (Ed.), Corporate Rivalry and Market Power: Competition Issues in the Tourism Industry (pp. 94–123). London: I.B. Tauris Publishers.
11 Mottiar, Z., Boluk, K., & Kline, C. (2018). The Roles of Social Entrepreneurs in Rural Destination Development. Annals of Tourism Research, 68, 77–88. Christou, P., Farmaki, A., & Evangelou, G. (2018). Nurturing Nostalgia? A Response from Rural Tourism Stakeholders. Tourism Management, 69, 42–51. Trunfio, M., Petruzzellis, L., & Nigro, C. (2006). Tour Operators and Alternative Tourism in Italy: Exploiting Niche Markets to Increase International Competitiveness. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 18(5), 426–438.
12 Adabiyotlarni oʻrganish natijasida muallif ishlanmasi
13 Carey, S., Gountas, Y., & Gilbert, D. (1997). Tour Operators and Destination Sustainability. Tourism Management, 18(7), 425–431.
14 Curtin, S., & Busby, G. (1999). Sustainable Destination Development: The Tour Operator Perspective. International Journal of Tourism Research, 1(2), 135–147.

3	R. Tapper.[15]	*Tourism and Socio-Economic Development: UK Tour Operators' Business Approaches in the Context of the New International Agenda.* **2001-yil.**	Asosan hujjatlar tahlili va amaliy intervyular asosida ma'lumotlar yig'ilgan hamda Buyuk Britaniya turoperatorlarining yangi global kun tartibi sharoitidagi yondashuvlari o'rganilgan.
4	B. Higgins.[16]	*Tour Operators.* **2001-yil.**	Ekoturizm turoperatorlari faoliyatining qiyosiy tahlili amalga oshirilgan, barqaror ekoturistik mahsulotlarni shakllantirish jarayonlari yoritilgan.
5	M. Rønningen.[17].	*Innovative Processes in a Nature-Based Tourism Case: The Role of a Tour Operator as the Driver of Innovation.* **2010-yil.**	Mahsulot va xizmatlarni taklif etuvchi 12 ta firmani qamrab olgan keys-stadiy asosida olingan empirik ma'lumotlarning qiyosiy tahlili amalga oshirilgan; turoperatorning innovatsion jarayonlardagi roli ochib berilgan.
6	J. Baddeley, X. Font.[18]	*Barriers to Tour Operator Sustainable Supply Chain Management.* **2011-yil.**	Delphi usulida so'rovnoma tuzilib tarqatilgan, mos respondentlar bilan intervyular o'tkazilgan, keyingi bosqichda stol tadqiqoti (desk research) bajarilgan va yakuniy ma'lumotlar barqaror ta'minot zanjiriga to'sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash maqsadida tahlil qilingan.
7	X. Guo, L. He.[19]	*Tourism Supply-Chain Coordination: The Cooperation Between Tourism Hotel and Tour Operator.* **2012-yil.**	Turpaketlarga bo'lgan talabga narxlar va imtiyozlarning ta'siri iqtisodiy modellar asosida tahlil qilingan; turoperator–mehmonxona o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligi o'rganilgan.
8	R. Kumar, M. Kumar.[20].	*Corporate Social Responsibility in the Indian Tour Operation Industry.* **2018-yil.**	Hindiston turoperatorlik sanoatida korporativ ijtimoiy mas'uliyatning qo'llanilishi bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar tizimli tahlil qilingan, sohadagi asosiy tamoyillar va tendensiyalar aniqlangan.

Shuningdek, xorijiy olimlarning tadqiqot ishlarini o'rganish natijasida J. Holloway, D. Koutoulas, A. Papatheodourou, P. Tsartas, A. Marin-Pantelescu, S. Swain, J. Mishra, T.S. Devaraja, K. Deepak, K. Bricker, R. Black, D.B. Demeuova, K. Pompurova, L. Sebova, P. Scholz, M. Zahari, M. Bashir, M. Hanafiah, P. Kaewmorakot, N. Pianroj va P. Chaiyakot singari tadqiqotchilar tomonidan "turoperatorlik" tushunchasiga berilgan bir qator ta'riflar, ilmiy yondashuvlar va konseptual qarashlar mavjudligi aniqlangan. Mazkur mualliflarning ilmiy izoh va ta'riflari 2-jadvalda tizimli ravishda keltirilgan (2-jadval).

15 Tapper R. Tourism and socio-economic development: UK tour operators' business approaches in the context of the new international agenda //International Journal of Tourism Research. – 2001. – T. 3. – №. 5. – C. 351-366.
16 Higgins B. R. Tour operators. – 2001.
17 Rønningen M. Innovative processes in a nature based tourism case: The role of a tour operator as the driver of innovation // Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism. – 2010. – T. 10. – №. 3. – C. 190-206.
18 Baddeley J., Font X. Barriers to tour operator sustainable supply chain management //Tourism recreation research. – 2011. – T. 36. – №. 3. – C. 205-214.
19 Guo X., He L. Tourism supply-chain coordination: The cooperation between tourism hotel and tour operator //Tourism Economics. – 2012. – T. 18. – №. 6. – C. 1361-1376.
20 Kumar R. B., Kumar M. Corporate social responsibility in Indian tour operation industry //International Journal of Hospitality and Tourism Systems. – 2018. – T. 11. – №. 2. – C. 82-88.

2-jadval. Turoperatorlik tushunchasiga berilgan ta’riflar va yondashuvlar[21]

T/r	Olimlar	Yili	Yondashuvlar	Ta’rif
1	J. Holloway. [22]	1987-yil.	Klassik ishlab chiqaruvchi yondashuvi.	Turoperator turistik mahsulotni ishlab chiqaruvchi subyekt hisoblanadi va ushbu mahsulot o‘z tabiatiga ko‘ra uning alohida tarkibiy qismlaridan farq qiladi. Turoperatorlarning ikki asosiy turi mavjud: ommaviy bozorga yo‘naltirilgan turoperatorlar va ixtisoslashgan turoperatorlar.
2	D. Koutoulas, A. Papatheodourou, P. Tsartas.	2009-yil	Ishlab chiqaruvchi–distribyutor yondashuvi.	Turoperatorlar ishlab chiqaruvchi sifatida, ya’ni xizmatlarning alohida tarkibiy qismlarini birlashtirib yagona turistik mahsulot — umumiy narxda taklif etiladigan kompleks tur paketini shakllantiradi. Shu bilan birga, ular turizm bozorida distribyutor sifatida ham faoliyat yuritadi.
3	A. Marin-Pantelescu.[23]	2009-yil	Oldindan xarid qilish yondashuvi.	Turoperatorlar oldindan turli aviakompaniyalardan samolyot chiptalari, mehmonxona xonalari va aeroport–mehmonxona transfer xizmatlarini keng ko‘lamda xarid qilib, keyinchalik ulardan paket xizmatlar shakllantirishda foydalanadi.
4	S. Swain, J. Mishra[24]	2012-yil	Qo‘shimcha qiymat yaratish yondashuvi.	Turoperator transport, joylashtirish, ovqatlanish va ko‘ngilochar xizmatlar kabi turli yetkazib beruvchilardan alohida tarkibiy qismlarni xarid qilib, ularga qo‘shimcha qiymat qo‘shgan holda turli turpaketlarni shakllantiradi va ularni o‘zi belgilagan narx asosida sayyohlarga bevosita yoki agentliklar orqali taklif qiladi.
5	T.S. Devaraja, K. Deepak.[25]	2014-yil	Integratsion paketlash yondashuvi.	Turoperatorlar transport, turar joy, ovqatlanish, ko‘ngilochar dasturlar va ekskursiyalar kabi ikki yoki undan ortiq sayohat xizmatlarini yagona paketga birlashtirib, uni sayohat agentliklari yoki bevosita yakuniy iste’molchilarga sotadi.
6	K. Bricker, R. Black.[26]	2016-yil	Vositachilik va tajribaga asoslangan yondashuv.	Turoperatorlar sayohatchilar bilan ularning turizm tajribasi o‘rtasida vositachi rolini bajaradi. Ular maxsus ishlab chiqilgan turpaketlar, turizm faoliyati turlari va keng ko‘lamli xizmatlar orqali sayyohlarga qulaylik yaratadi.
7	D.B. Demeuova.[27]	2022-yil	Ehtiyojga yo‘naltirilgan yondashuv.	Turoperator xizmat ko‘rsatuvchi yetkazib beruvchilar bilan tuzilgan shartnomalar hamda sayyohlarning ehtiyoj va talablariga muvofiq ravishda turlarni shakllantirish bilan shug‘ullanuvchi turistik tashkilot sifatida talqin qilinadi.

21 Adabiyotlarni o‘rganish natijasida muallif ishlanmasi
22 Holloway, J. C. (1987). The Business of Tourism. Pitman Publishing, London.
23 Marin-Pantelescu, A., 2009. Diversificarea și personalizarea serviciilor turistice în contextual globalizării. Bucharest: ASE Publishing
24 Swain, S.K., Mishra, J.M. 2012. Tourism- Principles and Practices. Oxford University Press, New Delhi
25 T.S.Devaraja, K. Deepak. Role of Tour Operator in Sustainable Supply Chain Management of Tourism - A Case Study on Bharath International Travels (Bit) in Mysore City. Volume-3, Issue-8, August-2014 • ISSN No 2277 - 8160
26 Bricker, K S., & Black, R. (2016). Framework for understanding sustainability in the context of tourism operators. Environmental Challenges and Solutions, 81-99. doi:10.1007/978-94-017-7209-9_6
27 Демеуова Б.М. Д30 Туроперейтинг : Курс лекций / Б.М. Демеуова – Алматы : Университет «Туран», 2022. – 55 б.

8	K. Pompurova, L. Sebova, P. Scholz.[28]	2022-yil	Loyihalash va menejment yondashuvi.	Turoperatorlar turizm resurslarini loyihalash, tashkil etish, paketlash, targ‘ib qilish va boshqarish orqali sayyohlarni turizm manzillari bilan bog‘lashda muhim o‘rin tutadi. Ularning iste’molchilar, xizmat ko‘rsatuvchilar va destinatsiyalar rivojlanishiga nisbatan keng qamrovli ta’siri mavjud.
9	M. Zahari, M. Bashir, M. Hanafiah.[29]	2023-yil	Ulgurji sotuv va distribyutorlik yondashuvi.	Turoperatorlar turizm sohasidagi turli elementlarni birlashtirib, raqobatbardosh narxda kompleks tur paketini yaratadi. Shu bilan birga, ular mehmonxona xonalari va aviareys o‘rinlarini katta hajmda sotib olib, o‘z turlarini chakana sayohat agentliklari orqali sotish orqali ulgurji sotuvchi vazifasini bajaradi.
10	P. Kaewmorakot, N. Pianroj, P. Chaiyakot.[30]	2024-yil	Barqarorlik va mas’uliyatli turizm yondashuvi.	Turoperatorlar barqaror turizmni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, mas’uliyatli turizm konsepsiyasiga bo‘lgan e’tibor ortib borayotgan hozirgi sharoitda turoperatorlarning xizmatlarni shakllantirish, destinatsiyalar bilan ishlash va iste’molchilarda mas’uliyatli sayohat madaniyatini rivojlantirishdagi ta’siri yanada kuchayib bormoqda.

Yuqorida bayon etilgan mulohazalardan kelib chiqib, turoperatorlik faoliyatining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi asosiy omillar ijtimoiy mas’uliyat, barqarorlik amaliyotlarining joriy etilishi, ixtiyoriy tashabbuslarning qo‘llab-quvvatlanishi, innovatsion yechimlardan foydalanish, xizmatlar diversifikatsiyasini kengaytirish hamda vertikal integratsiyani samarali amalga oshirishdir. Ushbu omillarni tizimli boshqaruv vositalariga aylantirish turoperatorlik subyektlarining uzoq muddatli raqobatbardoshligini oshiradi (1-rasm).

1-rasm. Turoperatorlik faoliyatining rivojlanish tub asoslari[31]

Turoperatorlik faoliyatini rivojlantirishning global yondashuvlarga ko‘ra asoslari yanada keng qamrovli bo‘lib, turizm sanoatini boshqarishning zamonaviy tamoyillari va strategik yo‘nalishlarini o‘z ichiga oladi (2-rasmga qarang).

28 Pompurová, Kristína; Sebova, Ľubica; Scholz, Petr (2022) : Reimagining the tour operator industry in the post-pandemic period: Is the platform economy a cure or a poison?, Cogent
Business & Management, ISSN 2331-1975, Taylor & Francis, Abingdon, Vol. 9, Iss. 1, pp. 1-16, https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2034400

29 Baharum, Baizuri & Mohd Zahari, Mohd Salehuddin & Hanafiah, Mohd & Bashir, Muhammad. (2023). Understanding tour operators' perception and behaviour towards shopping streets: a qualitative perspective. International Journal of Tourism Cities. 9. 10.1108/IJTC-10-2022-0238.

30 P.Kaewmorakot, N.Pianroj, P.Chaiyakot . Exploring responsible tourism management in tour operators. Songklanakarin J. Sci. Technol. 46 (5), 398–405, Sep. – Oct. 2024.

31 Muallif ishlanmasi.

Bozor ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish turistik xizmatlar sohasining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu tahlil turistlarning oʻzgarib borayotgan ehtiyojlarini, sayohat davomida namoyon boʻladigan xatti-harakatlarini hamda yangi bozor segmentlarini aniqlash imkonini beradi. Masalan, ikki yil avval maʼlum bir destinatsiyada kuzatilgan yuqori ommaviylik holati vaqt oʻtishi bilan pasayishi tabiiy jarayon sanaladi. Aksincha, ilgari turistlar tomonidan yetarlicha baholanmagan ayrim hududlar yangi infratuzilma, xizmatlar sifati yoki bozor tendensiyalari taʼsirida turistik jozibadorlik darajasini keskin oshirishi mumkin. Jumladan, soʻnggi yillarda Jizzax va Namangan viloyatlarining turistik salohiyati rekreatsion resurslar, aktiv turizm turlariga oid infratuzilma kengayishi natijasida sezilarli ravishda ortib, sayyohlar oqimining izchil koʻpayishiga xizmat qilmoqda.

Mahsulot va xizmatlarni diversifikatsiya qilish turoperatorlik faoliyatining raqobatbardoshligini taʼminlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda klassik ekskursiya marshrutlari bilan bir qatorda ekoturizm, gastronomik turizm, sogʻlomlashtirish turizmi, halol turizmi kabi yoʻnalishlarga talab ortib bormoqda. Shuningdek, avvalgi yillarda Toshkent shahri asosan madaniy meros yodgorliklari hamda poytaxtning transport markazi sifatida koʻplab sayyohlarni jalb etgan boʻlsa, hozirda tunu–kun faoliyat yurituvchi gastronomik koʻchalar, zamonaviy attraksionlar, istirohat bogʻlari va noyob yashil hududlar tarmogʻining rivojlanishi poytaxtning turistik jozibadorligini yanada oshirib, yangi turistik oqimlarni shakllantirmoqda (2-rasm).

2-rasm. Turoperatorlik faoliyatining global rivojlanish asoslari[32]

Raqamli texnologiyalarni joriy etish turizm xizmatlarini modernizatsiya qilishning muhim yoʻnalishlaridan biri boʻlib, onlayn bron qilish tizimlari, mobil ilovalar, virtual turlar va sunʼiy intellekt asosidagi funksiyalar orqali xizmatlarni optimallashtirish imkonini beradi.

Xizmat sifati va mijoz tajribasini oshirish esa turoperatorlik faoliyatida ustuvor ahamiyat kasb etib, personallashtirilgan xizmatlar, koʻp tillilikni taʼminlash va xizmat jarayonida qulay muhit yaratishga qaratilgan yondashuvlarni oʻz ichiga oladi.

Narx va sifat muvozanatini taʼminlash raqobatbardosh narx siyosatini shakllantirish bilan birga, qoʻshimcha qiymatga ega boʻlgan xizmatlar paketini taklif etishni talab qiladi. Bu yondashuv turistlar ehtiyojlariga mos mahsulot yaratish orqali bozorda barqaror mavqega ega boʻlishga xizmat qiladi.

Mahalliy hamjamiyat bilan integratsiya turoperatorlik faoliyatining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshiruvchi omil boʻlib, mahalliy ishlab chiqaruvchilar, hunarmandlar va tadbirkorlar bilan hamkorlik shakllarini rivojlantirish mintaqaviy iqtisodiyotga qoʻshimcha impuls beradi.

Transport va logistika samaradorligini taʼminlash xavfsiz, qulay, tejamkor va zamonaviy transport yechimlaridan foydalanish orqali sayohat jarayonidagi umumiy xizmat sifatini oshiradi hamda turistlar oqimini barqarorlashtiradi.

32 Muallif ishlanmasi.

Barqaror turizm tamoyillarini qo'llash ekologik xavfsizlikni ta'minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va madaniy merosni asrab-avaylash bilan bog'liq bo'lib, turizmning uzoq muddatli rivojlanishini kafolatlaydi.

Kadrlar malakasini oshirish turoperatorlik subyektlarining raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omil bo'lib, gidlar, menejerlar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarini muntazam rivojlantirishni talab qiladi.

Xalqaro hamkorlik va marketing strategiyalarini joriy etish global turizm bozoriga muvaffaqiyatli chiqishning asosiy sharti bo'lib, xorijiy turoperatorlar bilan hamkorlikni kengaytirish, turizm yarmarkalari va ko'rgazmalarida ishtirok etish hamda raqamli marketing vositalaridan foydalanish turistlar oqimini sezilarli oshirish imkonini yaratadi.

Xorijiy adabiyotlarni o'rganish va mualliflik ilmiy yondashuvlaridan kelib chiqib, "turoperator" tushunchasiga turizm xizmatlari tizimidagi o'rnini aks ettiruvchi konseptual ta'rif ishlab chiqildi. Bizning fikrimizcha, turoperator — turizm xizmatlari tizimida strategik boshqaruv funksiyasini bajaruvchi, bozor talabi, ijtimoiy, madaniy va ekologik omillar, logistika imkoniyatlari va innovatsion texnologiyalarni uyg'unlashtirib, potensial mijozlar uchun turistik tajriba yaratish, uni yetkazish hamda rivojlantirishga ixtisoslashgan kompleks xizmat ko'rsatuvchi subyektdir.

Taklif etilayotgan ushbu ta'rif, nazarimizda, turoperatorni nafaqat turizm xizmatlarini integratsiyalovchi bo'g'in, balki bozor tendensiyalarini shakllantiruvchi va barqaror turizm siyosatini amalga oshiruvchi strategik ishtirokchi sifatida ham talqin etadi.

Yuqoridagi konseptual ta'rif mualliflik ilmiy yondashuvlarimizni aks ettirgan bo'lsa-da, iqtisodiy mazmun nuqtayi nazaridan turoperatorlik faoliyatiga yanada amaliyroq yondashuvni ham talab qiladi. Turizm qiymat zanjirining markaziy bo'g'ini sifatida turoperator xarid va sotuv narxlari o'rtasidagi marjani belgilash, risklarni boshqarish hamda daromadlarni optimallashtirish funksiyalarini bajaradi. Shundan kelib chiqib, iqtisodiy nuqtayi nazardan turoperator — turizm bozorida xizmat yetkazib beruvchilar va yakuniy iste'molchilar o'rtasida vositachilik qiluvchi, xizmatlarni to'plam ko'rinishida xarid qilib, ularni qayta paketlab, tijorat qiymatini oshirgan holda realizatsiya etuvchi iqtisodiy subyektdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shunday qilib, turoperatorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini o'rganish natijasida quyidagi ilmiy-amaliy xulosa va takliflar ishlab chiqildi.

Birinchidan, barqaror turizmni rivojlantirishga xizmat qiluvchi "yetakchi amaliyotlar" turoperatorlarga nafaqat narx omili bo'yicha, balki qo'shimcha sifat ko'rsatkichlari asosida ham yuqori raqobatbardosh sayohat paketlarini shakllantirish imkoniyatini berishi aniqlandi.

Ikkinchidan, tadqiqot natijasida turoperatorlik faoliyatining olti asosiy rivojlanish omili belgilandi. Ushbu omillar, bizning fikrimizcha, turoperatorlik faoliyatini rivojlantirishning to'laqonli strategik modelini yaratishda metodik tayanch sifatida xizmat qiladi.

Uchinchidan, turoperatorlik faoliyatini rivojlantirishning global yondashuvlarga asoslangan konseptual modeli yanada keng qamrovli ekanligi aniqlanib, u bozor ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish, mahsulot va xizmatlarni diversifikatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, xizmat sifati va mijoz tajribasini rivojlantirish, narx va sifat muvozanatini ta'minlash, mahalliy hamjamiyat bilan integratsiya, transport va logistika samaradorligi, barqaror turizm tamoyillarini qo'llash, kadrlar malakasini oshirish hamda xalqaro hamkorlik va marketingni o'z ichiga olishi bilan tavsiflanadi.

To'rtinchidan, xorijiy adabiyotlarni tahlil qilish hamda mualliflik ilmiy yondashuvlaridan kelib chiqib, "turoperator" tushunchasiga nisbatan tizimli va konseptual ta'riflar ishlab chiqildi. Ushbu ta'riflarda turoperatorning turizm qiymat zanjiridagi markaziy o'rni, xarid va sotuv narxlari o'rtasidagi marja mexanizmlari, risklarni boshqarish va daromadlarni optimallashtirish kabi iqtisodiy jihatlar ham e'tiborga olindi. Natijada turoperatorning turizm bozori hamda qiymat zanjiri nuqtayi nazaridan yangicha ilmiy talqini shakllantirildi.

Beshinchidan, turoperatorlik faoliyatining metodologik asoslari turizm sanoatining ilmiy, tashkiliy va iqtisodiy yondashuvlarini qamrab oladi. Tadqiqot davomida ushbu metodologik yondashuvlarning eng muhim 10 tasi ajratib olindi va ular turoperatorlik amaliyotini takomillashtirishda nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega ekani belgilandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Aguiló, E., Alegre, J., & Sard, M. (2003). Examining the market structure of the German and UK tour operating industries through an analysis of package holiday prices. Tourism Economics, 9(3), 255–278.
2. Baddeley, J., & Font, X. (2011). Barriers to tour operator sustainable supply chain management. Tourism Recreation Research, 36(3), 205–214.
3. Baharum, B., Mohd Zahari, M. S., Hanafiah, M., & Bashir, M. (2023). Understanding tour operators' perception and behaviour towards shopping streets: A qualitative perspective. International Journal of Tourism Cities, 9. https://doi.org/10.1108/IJTC-10-2022-0238

4. Bricker, K. S., & Black, R. (2016). Framework for understanding sustainability in the context of tourism operators. Environmental Challenges and Solutions, 81–99.
5. Business & Management (ISSN: 2331-1975). Taylor & Francis, Vol. 9(1), 1–16.
6. Carey, S., Gountas, Y., & Gilbert, D. (1997). Tour operators and destination sustainability. Tourism Management, 18(7), 425–431.
7. Christou, P., Farmaki, A., & Evangelou, G. (2018). Nurturing nostalgia? A response from rural tourism stakeholders. Tourism Management, 69, 42–51.
8. Collins, S., Sweeney, A. E., & Geen, A. G. (1994). Training for the UK tour operating industry: Advancing current practice. Tourism Management, 15(1), 5–8.
9. Curtin, S., & Busby, G. (1999). Sustainable destination development: The tour operator perspective. International Journal of Tourism Research, 1(2), 135–147.
10. Dale, C. (2000). The UK tour-operating industry: A competitive analysis. Journal of Vacation Marketing, 6(4), 357–367.
11. Goffi, G., Masiero, L., & Pencarelli, T. (2018). Rethinking sustainability in the tour-operating industry: Worldwide survey of current attitudes and behaviors. Journal of Cleaner Production, 183, 172–182.
12. Gorbuntsova, T., Dobson, S., & Palmer, N. (2018). Rural entrepreneurial space and identity: A study of local tour operators and indigenous reindeer herders. The International Journal of Entrepreneurship and Innovation, 19(4), 261–272.
13. Guo, X., & He, L. (2012). Tourism supply-chain coordination: The cooperation between tourism hotel and tour operator. Tourism Economics, 18(6), 1361–1376.
14. Hebestreit, D. (1992). Touristik Marketing. 3rd ed. Berlin: Arno Spitz.
15. Higgins, B. R. (2001). Tour Operators.
16. Holloway, J. C. (1987). The Business of Tourism. London: Pitman Publishing.
17. https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2034400
18. Ioannides, D. (1998). Tour operators: The gatekeepers of tourism. In The Economic Geography of the Tourist Industry (pp. 155–174). Routledge.
19. Khairat, G., & Maher, A. (2012). Integrating sustainability into tour operator business: An innovative approach in sustainable tourism. Tourismos, 7(1), 213–230.
20. Koutoulas, D. (2006). The market influence of tour operators on the hospitality industry: The case of Greek resort hotels. In Papatheodorou, A. (Ed.), Corporate Rivalry and Market Power. London: I.B. Tauris, 94–123.
21. Koutoulas, D., Tsartas, P., Papatheodorou, A., & Prountzou, E. (2009). Understanding the tour operators' point of view for effectively marketing a tourist destination: The case of Athens. Annals of Tourism Research, 9, 65–77.
22. Kumar, R. B., & Kumar, M. (2018). Corporate social responsibility in the Indian tour operation industry. International Journal of Hospitality and Tourism Systems, 11(2), 82–88.
23. Mamadaliyev, U. (2024). Oʻzbekistonda turoperatorlik faoliyatining rivojlanish holati. University Research Base, 528–531.
24. Marin-Pantelescu, A. (2009). Diversificarea și personalizarea serviciilor turistice în contextual globalizării. Bucharest: ASE Publishing.
25. Market Power: Competition Issues in the Tourism Industry. London: I.B. Tauris.
26. Mottiar, Z., Boluk, K., & Kline, C. (2018). The roles of social entrepreneurs in rural destination development. Annals of Tourism Research, 68, 77–88.
27. Kaewmorakot, P., Pianroj, N., & Chaiyakot, P. (2024). Exploring responsible tourism management in tour operators. Songklanakarin J. Sci. Technol., 46(5), 398–405 (Sep.–Oct. 2024).
28. Pompurová, K., Sebova, Ľ., & Scholz, P. (2022). Reimagining the tour operator industry in the post-pandemic period: Is the platform economy a cure or a poison? Cogent Social Sciences, pp. 381–395.
29. Rønningen, M. (2010). Innovative processes in a nature-based tourism case: The role of a tour-operator as the driver of innovation. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 10(3), 190–206.
30. Sheldon, P. J. (1986). The tour operator industry: An analysis. Annals of Tourism Research, 13(3), 349–365.
31. Sigala, M. (2008). The role of tour operators in sustainable tourism: Case of TUI. Journal of Cleaner Products, 16(15), 1589–1599.
32. Swain, S. K., & Mishra, J. M. (2012). Tourism: Principles and Practices. New Delhi: Oxford University Press.
33. Swarbrooke, J. (1999). Sustainable Tourism Management. CABI Publishing.
34. Frey, N., & George, R. (2010). Responsible tourism management: The missing link between business owners' attitudes and behavior in the Cape Town tourism industry. Tourism Management, 31(5), 621–628.
35. Devaraja, T. S., & Deepak, K. (2014). Role of tour operators in sustainable supply chain management of tourism: A case study on Bharath International Travels (BIT), Mysore City. Global Research Analysis, 3(8), Aug.–2014.
36. Tapper, R. (2001). Tourism and socio-economic development: UK tour operators' business approaches in the new international agenda. International Journal of Tourism Research, 3(5), 351–366.
37. Trunfio, M., Petruzzellis, L., & Nigro, C. (2006). Tour operators and alternative tourism in Italy: Exploiting niche markets to increase international competitiveness. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 18(5), 426–438.
38. Wijk, J., & Persoon, W. (2006). A long-haul destination: Sustainable reporting among tour operators. European Management Journal, 24(6).
39. Ytterhus, B. E. (2000). Supply Chain Management, Intermediary Firms and Sustainable Developments. Norwegian School of Management.
40. Демеуова, Б. М. (2022). Туроперейтинг: Курс лекций. Алматы: Университет «Туран», 55 б.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz